

Juwmaqlap aytqanda baslawish bilimlendiriwdi ahmiyeti joqari bolip, onı is júzinde paydalanıw tálim hám modernizaciyalawdıń dástúriy támiynatların jetilistiriwde tárbiya islerinde unamli nátiyjelerge erisiw imkaniyatın pedagogikalıq principlerdi basshılıqqa alıwdıń beredi.

Ádebiyatlar

1. Ахметова А. Педагогические воззрения ИЮсуфа Хас Хаджиба Баласагунского: Автореф. дисс. канд. пед. наук. -Т.: 1990. –С. 24.
2. Беруний А.Р. Избранные произведения. –Т.: Изд-во Акад. наук Узбекистана, 1987. –С. 727.
3. Заньков Л.В. Обучение и развитие. –М.: Педагогика, 1975. –С. 175.

REZYUME. Maqolada boshlang'ich ta'limni modernizatsiyalash uchun dasturiy ta'minotni takomillashtirishda pedagogik tamoyillarga tayanish muhimligi bayon etilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье описывается важность опоры на педагогические принципы при совершенствовании программного обеспечения модернизации начального образования.

SUMMARY. The article describes the importance of relying on pedagogical principles when improving software for modernizing primary education.

ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMI

S.S.Otayeva – o'qituvchi

Urganch davlat universiteti

Tayanch so'zlar: ilmiy tadqiqot, ilm-fan, refleks, reaksiya, gipoteza, tajriba, pedagogik qobiliyat, ijodiy qobiliyat.

Ключевые слова: научное исследование, наука, рефлекс, реакция, гипотеза, опыт, педагогические способности, творческие способности.

Key words: scientific research, science, reflex, reaction, hypothesis, competence approach, experience, pedagogical ability, creative ability.

Hozirgi paytda ilmiy-tadqiqotchilik faoliyati nafaqat tor mutaxassislik doirasi sifatida, har qanday faoliyatning ajralmas qismi sifatida ta'riflanadi.

Doimo yangilikka intilib yashaydigan, o'z kasbiy salohiyatini oshirish uchun intiladigan, zamon bilan hamnafas bo'lib yashaydigan, jahon ilg'or tajribalaridan keng foydalanadigan, millat, xalq, o'z jamoasi manfaatlarini har tomonlama muhofaza eta oladigan kadrlar, jamiyat ravnaqini ta'minlashga qodirdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev o'z nutqlarida - "Biz o'z oldimizga mamlakatimizda "Uchinchi Renesans" poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Mirzo Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak.

Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib, xizmat qilishi lozim"ligini ta'kidlagan [1].

"O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish" Konsepsiyasining 3- bobida "Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlari natijadorligini oshirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish, ilm-fanning innovatsion infratuzilmasini shakllantirish"ga alohida ahamiyat berishga e'tibor qaratilishi ko'zda tutilgan [2].

Haqiqatan ham, ta'lim tizimida kadrlarni kasbiy va ilmiy faoliyatini tashkil etishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan ilmiy tadqiqotchilik faoliyati uchun tegishli layoqat, chuqur bilimga egalik o'quv-bilish jarayonida ilm olishga moyilliklardan biri sifatida har bir ta'lim olivchida shakllanishi mumkin.

Intellektual bilish, turli aqliy faoliyatga oid jarayonlarni o'z ichiga qamrab oladi. "Tadqiqot olib boruvchilar chuqur bilimga egalik qilish" tushunchasini shakllantirish, uning mazmunini aniqlash uchun, nazarimizda, tadqiqot olib borish faoliyatining mohiyatini ko'rib chiqish zarurdir.

Tadqiqotchilik faoliyati filogenetik (organik dunyoning rivojlanish jarayoni) nuqtayi nazardan faqat insonga xos. Ba'zi psixologlar, tadqiqotchilik faoliyatini yuzaga kelishining ikki asosiy sababini ko'rsatishadi: bu insonga hayvondan meros qoldirilgan taxminiy refleks va tadqiqotchilik reaksiyasi.

V.S.Muxina, S.L.Rubinshteynlar taxminiy refleks – tadqiqotchilik faoliyatining birinchi galda yuzaga kelishi mumkinligini ta'kidlaydilar [3:19].

L.S.Rubinshteyn "inson faoliyati va ishida, uning amaliy, nazariy, psixologik va ma'naviy rivoji nafaqat namoyon bo'ladi, balki takomillashadi", degan g'oyani ilgari surgan [7:19].

K.Obuxov taxminiy refleksni inson faoliyatining galdagi bilishida tashabbus ko'rsatadigan dalillar hisoblanadi deb ta'kidlaydi va, o'z navbatida, u yoki bu vaziyatda qiziqirgan hodisa yoki predmetni bilishda yuzaga keladigan "oddiy taxminiy reaksiya" va "murakkab taxminiy reaksiya" tarzida ajratadi. O'rganilayotgan obyekt qanchalik ko'p imkoniyatlarni tashkil qilsa, tadqiqotchilik reaksiyasining kuchi ham shunchalik ko'p bo'ladi va bu yerda tadqiqot uchun o'ziga xos motiv yuzaga keladi.

Insonning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga ta'sir ko'rsatadigan muhim ikki dalillardan biri sifatida qator olimlar-psixologlar (A.G.Allaxverdyan, A.N.Luk, A.A.Melik-Pashaev va b.) stereotiplarni yengib o'tish tashabbuskorligi va erkinligi shakllanishi kerakligini ta'kidlashadi. Tadqiqotchilik faoliyati uchun o'rab turgan obyekt va hodisalarni o'zi tushunib oladigan, psixologik erkinlik lozim. Bu o'rinda inson tashqarida kutmasdan, o'zining g'oyasini o'zi asoslaydigan, o'z-o'zini baholashning yuqori darajasi zarurligini ta'kidlashi kerak. U o'zining ijodiy potensialini (imkoniyati, darajasi) yaxshi anglashi lozim.

Dj.Gilford bevosita tadqiqotchilik faoliyatiga kiradigan obyektini takomillashtirib bilish, vaziyatni baholash qobiliyati, fikrlarning originalligi, yangi g'oyalar miqdorining asoslashi, muammolar izlab topish qobiliyati kabi yana bir guruh tushunchalarni ajratadi [4:246-279]. O'rganish jarayonida, qayerda kamroq tajribali bilan ko'proq tajribali insonlar hamkorligi yuzaga kelsa, tadqiqotchilik faoliyatiga quyidagi aniqliklarni beradi: noma'lum yechimni izlash bo'yicha ikki subyektning ijodiy hamkorligi faoliyati oshadi, uning natijasida madaniy boyliklarning namoyishi amalga oshiriladi va bu dunyoqarashning shakllanishi hisoblanadi.

M.N.Arsev tadqiqotchilik faoliyatiga ta'rif berib, uning natijalarini oldindan ko'rib bilmasligini aytadi. Bu degani, ushbu faoliyat noma'lum muammoning yechimini oldindan izlash bilan bog'liq. Bunday ta'rif kompetensiya tushunchasi bilan bog'liq bo'lib, noma'lumlik vaziyatining muhimligiga diqqatini qaratadi va uning yechimini inson topishi kerakligini ta'kidlaydi [5:4-29].

Oliy ta'lim tizimida talabalarda ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish masalalari O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" gi Qonuni, "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-

yilgacha rivojlantirish” Konsepsiyasida, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev asarlari va nuqtalarida bayon etilgan.

Ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini samarali tashkil qilish va amalga oshirish borasida ko‘pchilik olimlar o‘zlarining g‘oyalari ilgari surganlar. Xususan, V.S.Muxina, S.L.Rubinshteyn, K.Obuxov kabilar refleks tadqiqotchilik faoliyatini yuzaga kelishi uchun muhimligini o‘rgangan bo‘lsalar, Dj.Gilford, M.N.Arsev kabi olimlar muammoning yechimini oldindan izlab topish yuzasidan ilmiy izlanishlar olib borganlar.

Talabalarda tadqiqotchilik ko‘nikmalarni shakllantirish ularni yangi bilimlarni mustaqil o‘zlashtirishga o‘rgatish va kasbiy kompetensiyalarni hosil qilish uchun birinchi navbatda ularda o‘z-o‘zini rivojlantirish va intellektual qobiliyatlarini rivojlantirish zarur.

Tadqiqotchilik ko‘nikmalarining shakllanishi va rivojlanishi asosini ta‘lim oluvchilarning ko‘pincha odatdagi masalalar va topshiriqlarni yechimini topish bilan birga tadqiqotchilik masalalari va topshiriqlarini ham bajarishlarini tashkil etadi. “Ammo bajarilishi jarayonida faqat muammoli vaziyatlarga emas, balki talabalar muammoni hal etishning yangi usulini mustaqil topadigan topshiriqlarni ham tadqiqotchilik topshirilari deb hisoblash mumkin”.

Tadqiqotchilik topshiriqlari - tadqiqotchilik jarayonining barcha yoki ko‘pchilik bosqichlarini bosib o‘tilishini talab etuvchi topshiriqlar bo‘lishi kerak. Bunday topshiriqlarga quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Dalillar va xodisalarini kuzatish hamda o‘rganish.
 2. Tadqiq etilishi lozim bo‘lgan noma‘lum hodisalarni aniqlashtirish (muammoni qo‘yish).
 3. Gipotezani (farazni) ilgari surish.
 4. Tadqiqot rejasini tuzish.
 5. O‘rganilayotgan jarayonlar boshqa hodisalar bilan aloqalarini aniqlashdan iborat rejani amalga oshirish.
 6. Yechimni tekshirish.
 7. Olingan bilimlarning qo‘llanilishi mumkinligi va zarurligi to‘g‘risida amaliy xulosalarni shakllantirish.
- Tadqiqotchilik savollari va topshiriqlariga oid muammolarni hal etishga, mustaqil holda ixtiro va kashfiyotlarni topishga yo‘naltirilgan faol izlanuvchan faoliyatni vujudga keltiradi.

Tadqiqotchilik topshiriqlarni bajarishning quyidagi bosqichlarini ajratish mumkin:

- taklif etilgan tadqiqotchilik masalasini tushunish yoki uni mustaqil ifodalash;
- mavjud bilim, ko‘nikma va malakalarni dolzarblashtirish;
- bilimlar yetishmasligini anglash;
- bilimlarni kuzatishlar, kitoblarni o‘qish, tajribalar o‘tkazish, o‘qituvchi bilan suhbat qurish va hokazo yo‘li bilan to‘ldirish;
- farazni ilgari surish;
- ilgari surilgan farazni asoslash;
- xulosani ifodalash yoki umumlashtirish [6:26].

Pedagogik faoliyatning muvaffaqiyati ko‘p holda pedagogik qobiliyatga bog‘liq bo‘ladi.

Pedagogik qobiliyat asosini aqliy mehnat, ilmiy va metodik faoliyat tashkil qiladi. Bularga g‘oyalarni tushunish, o‘zining mustaqil fikrini bayon etish, yuzaga keladigan muammoni mustaqil hal qilish, amaliy harakatlarni tez va to‘g‘ri bajarish, tasavvurlar, predmet, obyekt, hodisa va jarayonlarni farqlash kabi qobiliyatlar kiradi. Bu sifatlarning shakllanishi orqali intellektual qobiliyat hosil qilishadi.

Tadqiqotchilik faoliyatining tashkil qiladigan asosiy bosqichlardan va shartlardan biri - bu ichki motivatsiyasi hisoblanadi, ya‘ni o‘rganilayotgan mavzu doirasida uning uchun muammolar muhimligining namoyon bo‘lishidir. Tadqiqotchilik faoliyati jarayonida ta‘lim olayotganlarda faoliyatning ushbu ko‘rinishi mohiyatini aniqlaydigan

maxsus qobiliyat rivojlanishi kerak, ya‘ni muammoni ko‘rish, ilmiy vazifani tuzib bilishi, gipotezaning harakatlanishi, ma‘lum tushunchalarning shakllanishi, tasniflash qobiliyati, kuzatish, tajriba o‘tkazishda ko‘nikmalarga ega bo‘lishi, materialni tuzib bilishi, xulosa va natijalarning shakllanishi, tushuntirish, xususiy g‘oyalarni himoya qilishi va asoslab berishi. Nazarimizda, mazkur maxsus qobiliyatlarning ketma-ketligini yana “adabiy manbalarni tahlil qilib bilish” degan element bilan to‘ldirish mumkin.

Tadqiqotchilik faoliyati ta‘lim oluvchining ichki rivojlanishiga mos kelishi lozim. Ularning ushbu mezonlarini shartli ravishda ikki guruhga ajratish mumkin: 1) intellektual va ijodiy qobiliyati; 2) motivatsion-shaxsiy harakatlari xususiyati.

Intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalalarida qator mualliflar quyidagi mavjud vaziyatlarga ajratishadi:

- o‘quv ko‘nikmalari (harakatdagi rivojlanishi va umumiylik darajalari) va bilish jarayonining rivojlanishi;
- iqtidorlik qobiliyati;
- tajribaviy (eksperimental) fikrlashi;
- insonning refleksiv qobiliyati;
- umumiy kreativlik darajasi;
- muammoli vaziyatlarda kreativlikning yuzaga kelishi.

Ko‘rsatilgan vaziyatlar ichidan biz ta‘lim oluvchilarning tadqiqotchilik faoliyatining umumiy natijasini aniqlaydigan kreativlik darajasi, refleksiv qobiliyati va o‘quv ko‘nikmalariga rivojlanishiga asoslangan sifatni ajratardik.

Ta‘lim oluvchilarning motivatsion-shaxsiy rivojlanishini ko‘rib chiqib, o‘quv-bilish faoliyatida tadqiqotchilik jarayoni sifati va nisbatan faol parametrlarni ajratishimiz mumkin:

- bilish faolligi va asoslanishi (motivatsiya);
- bilish (kognitiv) qiyinchiliklarni yengish qobiliyati;
- ularning baholashda qarorlarni qabul qilish va anglash jarayonidagi erkinlik;
- tadqiqotchilik faoliyati, o‘qishga hissiy munosabat.

Tadqiqotchilik faoliyati jarayonida ilmiy izlanuvchida quyidagi kompetensiyalar shakllanadi.

Qiymatli-mazmunli kompetensiyada ta‘lim subyekti qaror qabul qilish, o‘zining xatti-harakatlarining maqsadli va mazmunli tuzilmasining tanlashni bilish, unda mo‘ljall olish, o‘zini o‘rab turgan olamni tushunish va ko‘rish qobiliyatlarini o‘zida mujassam ettirishi kerak.

Umumadaniy kompetensiya muammolar doirasida aniqlanadi, ta‘lim oluvchi u bilan yaxshi tanishgan, shuningdek, tajriba faoliyatiga ega bo‘lishi kerak. Shu yerning o‘zida u dunyoning ilmiy kartasi o‘zlashtirish tajribasini ham bilishi lozim.

Bilish kompetensiyasi – ta‘lim oluvchining mustaqil bilish faoliyati doirasidagi, bilish obyektlariga tegishli umumiy o‘quv faoliyati, metodologik, mantiqiy elementlarni tashkil qiladigan kompetensiyalar jamlanmasi. Shu yerning o‘zida tadqiqotchilik faoliyatida o‘z-o‘zini baholash, refleksiya, tahlil, rejalashtirish, maqsadli tashkil-lashtirishni bilish va bilim darajasi aniqlanadi.

Axborot kompetensiyasida mustaqil izlashni bilish, tahlil qilish, zaruriy ma‘lumotni tanlab olish, tashkil-lashtirish, qayta tashkillashtirish, saqlash va uni yetkazib berish kabilar aniqlanadi.

Kommunikativ kompetensiyada turli ijtimoiy rollarda jamoaviy ishlar ko‘nikmalari, o‘zini o‘rab turganlar bilan o‘zaro munosabatlar usullari va zaruriy tillarni bilish kabi xususiyatlar yotadi.

Ijtimoiy-mehnat kompetensiyasi ijtimoiy va jamoat sohalarida faoliyat tajribasi, bilimga egaligini ifodalaydi.

O‘zini-o‘zi takomillashtirish kompetensiyasi xususiy qiziqish va faoliyatning egallash usullariga yo‘naltirilgan, unda zamonaviy insonda zaruriy shaxsiy sifatlari va uzluksiz o‘z-o‘zini anglash kabi xususiyatlar ifodalanadi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish kerakki, ma‘lum sohalaridagi bilimlar jamlanmasi, tadqiqotchilik

bilimlarining miqdori, tadqiqot natijalarini tashkil qilish, tajribalarni bajarish, qulayroq metodlarni tanlash, zaruriy ma'lumotlar tahlilini amalga oshirish, faoliyatni rejalashtirish va maqsadni qo'yish, gipotezani asoslash va xatti-harakatlar asosida muammolarni yechish, ko'rish hamda aniq faoliyatlarda bu bilimlar va ilmlarni qo'llashning miqdoridir.

SHuningdek, ilmiy ijodiy faoliyatini tashkil etish va boshqarish tadqiqotchidan yo'nalishidagi tushunchalarni darajasini bilish, tashkilotchilik, tadqiqotchilik, boshqaruvchilik, pedagogik qobiliyat, o'zini-o'zi rivojlantirishga va uzluksiz mustaqil ta'lim olishga bo'lgan moyilligi, intilishlari, shuningdek, zamonaviy talablar asosida ilmiy izlanishda bo'lish davr talabi hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi / president.uz. 2020.
2. "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish" Konsepsiyasi. PF-5847-son. 8.10.2019.
3. Мухина В.С. Психологический смысл исследовательской деятельности для развития личности. // Школьные технологии, 2006.
4. Renzulli J.S.. The Three-Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model for Promoting Creative Productivity. In R.J. Sternberg, & J.E. Davidson (Eds.). *Conceptions of Giftedness*. New York: Cambridge University Press, 2015.
5. Арцев М.Н. Учебно-исследовательская работа учащихся (методические рекомендации для учащихся и педагогов). //Завуч, 2005. № 6.
6. Roziqova L.T. Talabalarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishning ilmiy- pedagogik asoslari. -Toshkent: 2021.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. -Т.: "Учпедгиз", 1996.

REZYUME. Ushbu maqolada ilmiy tadqiqotchilik faoliyatining mazmuni va uning tarkibiga qo'yiladigan zamonaviy talablar hamda ularning ilmiy faoliyat jarayonida samaradorligiga erishish yo'llari tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется содержание научно-исследовательской деятельности и современные требования к её компонентам, а также пути достижения их эффективности в процессе научной деятельности.

SUMMARY. The article analyzes the content of scientific research activity and modern requirements for its component, as well as ways to achieve their effectiveness in the process of scientific activity.

IXTISOSLASHTIRILGAN TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNING IQTIDORINI RIVOJLANTIRISHGA OID JAHON TAJRIBALARI TAHLILI

M.A.Pazilov – *tayanch doktorant*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: ta'lim, kashfiyot, ixtiro, Yaponiya, turniket, Yevropa, assambleya, Eurotalant, Parij, ixtisoslashtirilgan ta'lim, iqtidorli o'quvchi.

Ключевые слова: образование, открытие, изобретение, Япония, турникет, Европа, ассамблея, евроталант, Париж, специализированное образование, одаренные дети.

Key words: Education, discovery, invention, Japan, turnstile, Europe, assembly, eurotalant, Paris, specialized education, gifted children.

«Insoniyat tarixidagi eng buyuk kashfiyot nima?» - degan savol bilan yaponiyalik olimlar maktablarda so'rovnoma o'tkazganda o'quvchilar bugungi kunda insoniyat uchun zarur bo'lgan va taraqqiy etib borayotgan dvigatel, mashina, telefon, televizor, atom bombasi, elektronika va boshqa ixtiro va kashfiyot turlarini e'tirof etishgan. Lekin 6-sinf o'quvchisining «Eng zo'r kashfiyot bu-kitob» - degan javobi ularni hayratlandirgan va undan nima uchun «kitob» deb so'raganida o'quvchi «agar kitob bo'lmaganida boshqalar aytgan ixtiro va kashfiyotlar bo'lmas edi» - deb javob bergan ekan.

Albatta, o'qish, o'rganish, bilish, tushunish bularning barchasi insoniyat tomonidan egallanishi zarur bo'lgan aqliy faoliyat turlaridan hisoblanadi. Ayniqsa, insondagi qiziquvchanlik, yangilikka intiluvchanlik bilimning chuqur egallanishiga va egallangan bilimni amaliyotga tatbiq etishga asos bo'luvchi omil vazifasini bajaradi. Bu esa insondagi iqtidor deb nomlanuvchi hislatning paydo bo'lishga va iqtidorning insoniyat uchun foydali buyuk kashfiyotlarni o'ylab topishiga zamin yaratadi. «Ta'lim sohasining yana bir eng asosiy vazifasi bugungi kun uchun zarur bo'lgan yangi avlodni, ilm-fan va o'z ixtisosligi asoslarini puxta egallagan, bilimli yoshlarni tarbiyalashdan iboratligi shubhasiz» [1].

Jahonda o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda standart ta'lim tizimi qanoatlantiradigan emasligini, bu bo'yicha ko'plab talab va istaklarning mavjudligini inobatga olib iqtidorli bolalar bilan ishlashning alohida dasturlari yaratila boshladi. Jumladan, 1988-yilda yevropa Kengashi qoshida umumevropa makonida iqtidorli bolalar bilan ishlashni muvofiqlashtirish maqsadida xalqaro nodavlat tashkilot Eurotalant (Parij) tashkil etilgani, 1992-yilda Eurotalant maslahatchi maqomini olgani va ikki yildan so'ng (1994)

yevropa Kengashi Parlament Assambleyasi iqtidorli bolalarni tarbiyalash bo'yicha tavsiyalarni tasdiqlagani ma'lum» [3]. 1989-yil BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan "Bola huquqlari to'g'risida" konvensiyada "Bolaning shaxsiyati, iste'dodi, aqliy va jismoniy qobiliyatlarini to'liq hajmda rivojlantirish" [2] lozimligi aytiladi. Bu konvensiyadan keyin jahon hamjamiyati rivojlangan davlatlarning ta'lim tizimiga ma'lum bir darajada ijobiy ta'sir etishi tabiiy. Sababi ta'limda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun tizimda bir xillik bo'lish lozimligi barchaga ma'lum. Lekin har bir davlat o'zining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitidan kelib chiqib o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirishda zarur choralarni, ilmiy farazlarni ilgari suradi.

O'quvchilarning iqtidorini rivojlantirish va ularni o'qitishning dolzarbligi dunyoning rivojlangan mamlakatlariga, ya'ni AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya, Isroil, Yaponiyalarga o'z ta'sirini ko'rsatdi. "O'z navbatida, iqtidorli o'quvchilarni o'qitish nuqtayi nazarini o'zgartirdi va iqtidorli o'quvchilarni aniqlash, o'qitish va rivojlantirish bilan bog'liq muammolarni keng muhokama qilishni dolzarb va zarur qildi" [4]. Bu esa o'z navbatida jamiyatning ijtimoiy rivojlanish dinamikasi, zamonaviy texnologiyalarning intensiv shakllanishi, mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojning ortishi bilan izohlanadi. Shuning uchun o'quvchilardagi iqtidorni aniqlash va ularni rivojlantirish bo'yicha chet el tajribalari amaliy ahamiyatga boy hisoblanadi. Sababi, chet ellarda bolaning iqtidori, har xil ijodiy ishlarga moyilligi maktabgacha ta'lim davridan boshlab nazoratga olina boshlaydi.

Bu borada dunyoning rivojlangan mamlakatlardan biri AQSh davlatining tashabbusli harakatlarini ko'rishimiz mumkin. Chunki AQSh keyingi "90 yil ichida iqtidorli